

1 Yansıma

Dennett demiş ki: Bir zamanlar dünyada bu kadar din yoktu, *hiç din yoktu*, o halde bu dinler bir yerde, bir sebeple ortaya çıktı. Bizim de bu sebepleri anlamamız lazım.

Bunun *dini anlamak* kısmına katılıyorum ancak dini diğer tür şeylerden, *müzik gibi, aşk gibi veya falanca sosyal ilişkilerinden dolayı* varolduğu fikri, sadece bundan dolayı varolduğu fikrini kabul etmiyorum. Hayatın arkasında bir hakikat var mıdır, yok mudur, benim meselem budur. Bu hakikatin/anlamanın ne olduğunu *bilemiyoruz* demek bir noktadır, *yoktur* demek başka bir noktadır.

Dini bu hakikatin insan hayatına bir yansıması sayabilirsiniz, bu durumda *nasıl yansımış ve insanlar bu yansımayla neler yapıyor* diye gayet bilimsel açıklamalar da yapmak mümkün olur. *Bu bir yansımadır* dediğimizde, konuya insanları da dahil etmiş oluruz, onların dilleri, adetleri ve gelenekleri, hakikati nasıl anladıkları ve ona ulaşmak için neler yaptıkları da anlam kazanır. Ancak bir defa *hakikat yoktur* diye başlayınca, din toplumsal bir tiyatrodan öte gitmez, kaçınılmaz olarak başka şeylere indirgenir.

Bu hakikatin *tek yansıması* dindir diyebilir miyim? Hayır. İnsan hayatına dair her şey bu varoluş hakikatının bir yansıması olabilir, bilim de budur belki, sanat da. Ancak dinin özelliği insanı en sıradan hayatını dahi ilgilendirmesi ve toprak gibi temel olması, herkes tarafından ulaşılabilir olması, herkes tarafından herkesle paylaşılabılır olması. Dini doğru bu sebeple önemli, herkes sanatçı olamaz, müzikten anlayamaz, bilim yapamaz ama herkesin bir dini vardır ve bu da insanın hakikatle buluşmasının en kolay ve herkes için geçerli yoludur.

2 Hakikat ve Zaman

Hakikate benzeyen bir şey varsa zaman. Çünkü insanın yaptığı, olduğu, bildiği, yaşadığı her şey zamana bağlı; eğer *hakikat* diye bir şey varsa ya zamandan daha kudretli, ya zamanın dışında.

Hakikatin zamandan beri olduğunu iddia edenler de, zamanın çürütücülüğünden etkilenmemesi gerektiği için böyle söylüyor. Yoksa hakikati görmüş, zamanın ötesinden bir haber almış değiller. Zaman içinden çıkılmaz bir hapisane olduğuna göre, hakikate sadece parmaklıkların arasından dokunabiliyoruz, o da, malum, zamanın gardiyanları tarafından izin verildiği kadar.

O halde hakikat üzerine konuşmanın, aslında zaman üzerine konuşmaktan daha *sıkıcı* olması gerek. Velakin öyle değil, çünkü bizde *hakikat* diyen insanlar, bundan kendi kafalarındaki bir hayali anlıyor. Tanrı gibi. Herkesin Tanrısı farklı ama güzel güzel anlaşıyoruz, herkesin hakikati de farklı ama sanki aynısından bahsediyormuş gibi konuşuyoruz.

Diyecek ki, *hakikatin olmadığı bir hayatta, yaşamamanın anlamı ne olabilir?* Bu doğru ama insanın hakikati de zaten onun yaşamasına vesile olan her neyse o. Hakikat üzerine konuşup durmak da bir yaşama vesilesi oluyor mesela kimileri için, onların hakikati *hakikat dedikodusu*, kimisi de *hakikatin olmadığı* hakikatiyle yaşamaya devam ediyor.

Peki hakikat var mı, yok mu? Bu soruyu sorana göre farklı cevap veriririm herhalde. *Senin hakikatin var mı?* Bana soracak olurlarsa, var, bunu ne zamana kadar hissedirim bilmem ama o hakikat, işte bizi yaşatan o his, sanki bütün bunların faydası varmış intibai veren bu hayat. Hakikat bu.

3 Türkçe konuşan Rum

Ekrem Buğra Ekinci şurada demiş ki

Grekçe bilen Rum'un yaşamadığı yerlerdeki mahallî kiliselerde, ilahi ve dualar Karamanlı Türkçesi ile yapılırdı. Müslüman halk ecnebilere "Şapkalı Gavur" derken; Karamanlı Rumlara, "Ellik Gavuru" (yani bu memleketin gavuru) adını verirdi. Çocuklarını Arslan, Murat, Şahin, Ayhan, Altun, Keklik, Gümüş, Elmas, Sultan gibi isimlerle vaftiz ederler. Ruhânî olarak İstanbul Patriği'ne tâbidirler.

Benim gibi *Türk Anadolu'nun müslüman halkının genel adıdır* fikrinde olanlar için *ayartıcı* bir fikir. Dinin ırk ve kültürle alıp veremediğini anlamak için *deney* kabilinden önemli bir halk. Nazar boncuğu adetleri var mıydı?

4 Koş Baba Koş

İnsanın en hızlı koşan memeli türlerinden biri olduğunu söyleyen bir yazı okudum. *Kaçmak* insanın doğasında var demek ki.

Spor konusunda kafama uygun da bir şeyler söylemiş:

And when dealing with health, enjoyment is essential. If you're dreading a workout, it's not worth it—you won't stick with the program and will be depressed at the results (or lack thereof). As I often tell my students and clients, feeling comfortable in your skin is a critical marker of fitness. Taking care of your body and mind takes work, but it shouldn't feel like work.

Genel olarak hayat konusunda böyle düşünmeye başladım. İnsanın önemli konularda kendini zorlaması ve *zorla* başarması bir marifet gibi görünmemeye başladı. Stoacılar beni görse kınarlardı ama tamamen kendi duyguların, zevklerin hilafına bir hayat sürmeye çalışmak, günümüzde sürdürülebilir değil. Bazı dağları aşmak için, eğer akabinde gerçekten degecek bir *garanti* varsa sıkıntıya katlanmak makul geliyor, ancak çoğu zaman sıkıntıya katlanmanın getirdiği sadece daha fazla sıkıntıya katlanma imkanı oluyor.

Spor da demiş adam, *en önemlisi devam etmeniz, hoşunuza gitmiyorsa devam edemezsiniz, o sebeple hangi sporu yaparsanız yapın, hoşunuza gittiğinden emin olun*. Kendime uygun bulabildiğim tek spor, bilgisayar da kullanabileceğim bir yürüme bandında yürümek oldu bu sebeple.

5 Çerkes Semaveri

Şuradaki yazıda semaver ve çayı 19. yüzyılda gelen Kafkas göçmenlerinin getirdiğini söylüyor.

6 Cevaplara Sorular

Aklımda çözmek gerektiğine inandığım sorular yok, bunların yerine bulduğum cevaplara uygun sorular arıyorum. Ki bu çok daha zevkli ve faydalı. İnsanın belirsizlik içinde, bulup bulamayacağını bilmediği cevaplar yerine, elindeki cevaplara hazır sorular bulması. Uyduğu kadar. Evet, bunu söyleyeceğiz. Çünkü cevabın soruya uyup uymadığını kontrol eden çok, herkes buna bakıyor hatta, ama sorunun cevaba uyumsuz olup olmadığını kontrol eden yok. *Bunu sorman anlamsız* demiyor kimse. Bunu söyleyene gülüyorlar.

7 Klavye

Hayatta en büyük zevklerimden birinin klavye tuşlarına basmak olduğunu keşfettim. Sırf bunun için yazı yazıyorum bazen. Tuşların dokunuşlarını, mekanik klavye anahtarlarını klikli dokunuşlarını ve seslerini dinlemek için. Ve bundan dolayı duyduğum mutluluk çocukların oyuncaklarına kavuştuğundaki mutluluk gibiydi. Klavye ilk geldiğinde sesine ve hissine meftun oldum ve hala o klavyenin sevmek hoşuma gidiyor.

Bunu söylemek biraz tuhaf olacak ama aşık olunacak klavyeler var. Sanırım bendeki bu tutku, *doktorun* daktilo tutkusu gibi bir şey, ancak ben, bir mühendis olduğum için aklıma da yatan şeylere *aşık* oluyorum.

8 Mesih'i Yaratmak

Creating the Christ | Mesih'i Yaratmak diye bir kitap dinliyorum. İsa Mesih'in daha İmparator Titus devrinde *Roma'ya itaatkar Yahudiler* meydana getirmek için ileri sürülmüş bir figür olduğunu söylüyor. Buna göre İncillerde bahsedilen bazı kehanetler, mesela *tapınak yıkılınca döneceğim* demesi, geriye doğru yazılmış ve M.S. 40'lardaki Yahudi isyanını politik olarak da bastırmak ve İmparator'un aynı zamanda Yahudilerin beklediği Mesih olduğu propagandasını yaymak amacıyla uydurulmuş ifadeler.

İlk 4 asırda Hristiyanların sembol olarak haç değil, balık kullandığını, bu balığın bazı zaman çapa ile beraber bulunduğunu ve bunların da İmparator Titus'un aile armaları olduğunu söylüyor. Titus İmparator olmadan önce Yahudi isyanını bastıran general. Haç, Hristiyanlar için Konstantin'den sonra *sembol* haline geliyor.

Diyor ki, Roma'daki 2., 3. veya 4. piskopos kabul edilen Aziz Clement Flavianus ailesinden [Titus Clemens Flavianus]'un azatlı kölesiydi. Yani Hristiyanlık aileye uzak, bilinmeyen bir mesele değil, muhtemelen Filistin'de isyanı bastırmak için gittiğinde, bir yandan da politik olarak Yahudileri bölecek ve siyasi ideallerinden vazgeçirecek, *Caesar'ın hakkını Caesar'a* verdirecek bir dini akım oluşturmak için Pavlus'u görevlendirdi. O da bir yandan Roma dininde çok görülen *tanrılaşmış kişi* ile, Yahudi inançları arasında bir köprü meydana getirecek bir organizasyon kurdu. Mesih'e atfettikleri tüm mucizelerin bir yandan da *Apollon* ve *Asklepius* gibi *tanrılar* için anlatılanlara benzediğini ve bunların da aynı zamanda Titus'a atfedilen *mucizeler* olduğunu da ekliyor.

Benim açımdan dedikodu kısmı hariç önemli bulduğum şu soruyu, *Hristiyanlık devlet desteği olmadan nasıl başarıya ulaşmış olabilir?* sorusuna *devlet desteği vardı* diye cevap vermesi açısından önemli. Yani Roma'ya bağlı Hristiyanlar devletin önce Yahudileri, sonra genel halkı ehlileştirme politikasının sonucuydu ve devlet güdümünde bir din sunduğu için el üstünde tutuldu. Kitabı dinlemeye devam ediyorum.

9 Yasak mı, aşı mı?

Bugün yine Internet bir sebepten yavaş, Twitter kesik, A- YouTube'dan dinlediği şarkıları dinleyemiyor.

Bu *koruyucu* anlayış bana çocuklarını her tür kirden uzak tutmaya çalışan ve bu sebeple bağışıklık sistemini zayıf bırakan ebeveynleri hatırlatmaya başladı. Evet, kirin içinde yaşamak, açtığımda yakılan asker, çıplak beden vs görmek istemiyorum ama bu yasakların da bağışıklığı engelleyecek ve lüzumsuz alerjiler geliştirecek derecede arttığını görüyorum. Teknik olarak bu yasakların etrafından dolanacak kadar becerim olması, bunların toplumun *büyümesini* engellediğini düşünmeme engel değil.

Yeryüzünde kötülükle mücadele etmenin sair yolları var ve *yasak* her ne kadar kısa vadede kolay görünse de, uzun vadede bünyeyi zayıflatıyor. Kundaktan çıkıp cerahatte yüzmeye başlamak gibi bir anda *batı tipi* bir özgürlüğün bizi hasta edebileceğini iddia etmek bir pozisyon ama bu milletin bir şekilde bu cerahatle gerçek manada yüzleşmesi gerekeceğini ve buna tedricen alışmanın elzem olduğunu düşünmek daha makul.

Yasakların bir kötü tarafı da devleti kolaylaştırması. Sorunları çözmek yerine süpürmek daha kolay geliyor. Kötülük tarihin başından beri vardı ve ortadan kalkmayacak. Mücadele yolu da bu değil.